

NÉMETH GYÖRGY

VESZEDELMESES VISZONYOK

ISTENNŐK ÉS FÖLDI FÉRFIAK

Közismert, hogy Zeusz számos földi asszonynak csavarta el a fejét, de más isteneknek is voltak földi kalandjaik. Kevesebbet beszélünk róla, hogy olykor istennők is szerelembe estek földi férfiakkal. A szerelmes természetű istenek mítoszai nagyon is földi igényekre jöttek létre. A görög királyi vagy legálább arisztokrata családok szívesen vezették vissza családfájukat egy vagy több istenre. Ehhez azonban szükség volt egy földi partnerre is, hiszen ezek az isteni eredetű ősök halandó emberek lettek. Így aztán Zeuszon vagy Apollónon kívül olykor istennők is szerelembe estek földi halandókkal.

APHRODITÉ ÉS AINEIÁSZ

Aineiász apja, Ankhiszész a Trója közelében fekvő Dardanosz királya volt. Aphrodité istennő vágyat érzett a szépséges ifjú iránt. Zeusztól kért engedélyt, hogy földi asszony képében meglátogathassa. A földi kalandokban dúskáló főisten nem tiltotta meg a nászt, de kikötötte, hogy az emberek közt nem mehet híre a viszonyoknak.

Aphrodité tehát egyszerű földi asszony képében állított be Ankhiszészhez. Isteni szépségét azonban nem tudta elrejtetni, az átragyogott az emberi testen. Ankhiszész azonnal beleszeretett a gyönyörű asszonyba, és feleségül akarta venni. Aphrodité ugyan férjhez nem mehetett a királyhoz, ám szeretője lett. Ebből a viszonyból származott Aineiász, a trójai háború hőse és a trójaiakat Itáliába vezérlő harcos. Aphrodité a Szimoeisz-folyó partján adott életet a gyermeknek, akit a bölcs Kheirón kentaur nevelt fel és tanított.

Aphrodité végül elárulta Ankhiszésznek, hogy ő tényleg istennő, de megtiltotta, hogy a férfi ezt bárkinek elárulja. Egyszer azonban Ankhiszész nagyon berúgott és kifecsegte a titkot. Zeusz bosszúból lesújtott villámával, de Ankhiszész csak fél szemét veszítette el. Aineiász fiát a rómaiak Iulusnak nevezték és őt tekintették a Juliusok őségének. Nem véletlenül nevezte magát Caesar Venus és Ankhiszész leszármazottjának.

ÉÓSZ ÉS TITHÓNOSZ

Éósz, a Hajnal istennője meglátta a trójai király rendkívüli szépségű fiát, Tithónoszt, és azonnal beleszeretett. Kapcsolatuk kifejezetten boldog volt, két fiuk is született. Csakhogy Éósz megjedte: mi lesz, ha majd Tithónosz meghal? Elment hát Zeuszhoz, az istenek és emberek urához, és kérte, hogy adja meg Tithónosz számára a halhatatlanságot.

Zeusz ingatta a fejét, és megkérdezte: „Tényleg ezt szeretnéd?” Éósz bizonygatta, hogy ez minden vágya. Zeusz erre azt mondta: „Te tudod.”

Ezzel halhatatlanná tette a férfit. Ahogy azonban teltek-múltak az évek, az egykor gyönyörű ifjú elkezdett öre-

Aphrodité istennő márványszobra.

A legelső ruhátlan Aphrodité-szobrot az athéni Praxitelész mintázta meg barátnőjéről, Phrüneről a Kr. e. 4. században.

gedni. Már olyan vénségesen vén volt, mint senki emberfia, fájt minden tagja, reszketett a térdé, és egyre csak töpörödött. Tithónosz számára teher volt már az élet, szeretett volna végre meghalni. Éosz újból elment Zeuszhoz, és kérte, szabadítsa meg Tithónoszt szenvedéseitől. Mire Zeusz kijelentette, hogy akinek egyszer megadta a halhatatlanságot, annak nem tudja többé elvenni az életét.

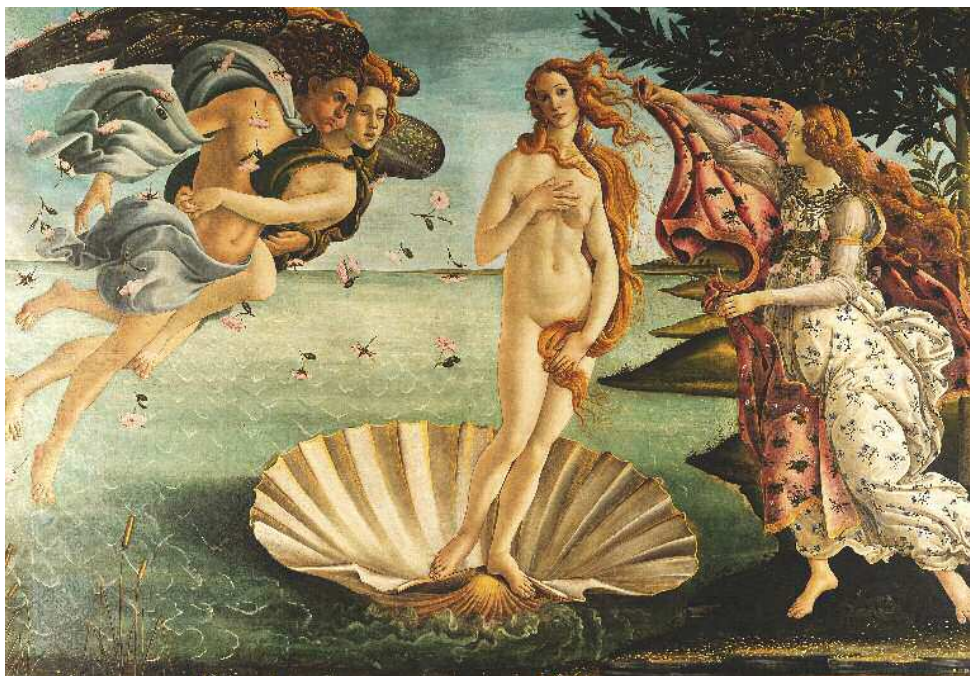
„Te követted el a hibát, Éosz. Az örök élet mellé nem kértél örök ifjúságot is. Pedig én figyelmeztettem, hogy biztosan csak azt kéred-e, hogy Tithónosz halhatatlan legyen.”

Éosz elkeseredetten tért vissza az egyre töpörödő aggastyánhoz, akinek már a hangját is alig lehetett hallani, beszéde inkább ciripelésre emlékeztetett. Éosz ekkor átváltoztatta Tithónoszt tücsökké. Ezért köszöntik a mai napig a tücskök boldog ciripeléssel Éosz, a Hajnal felvirradtát.

APHRODITÉ ÉS ADÓNISZ

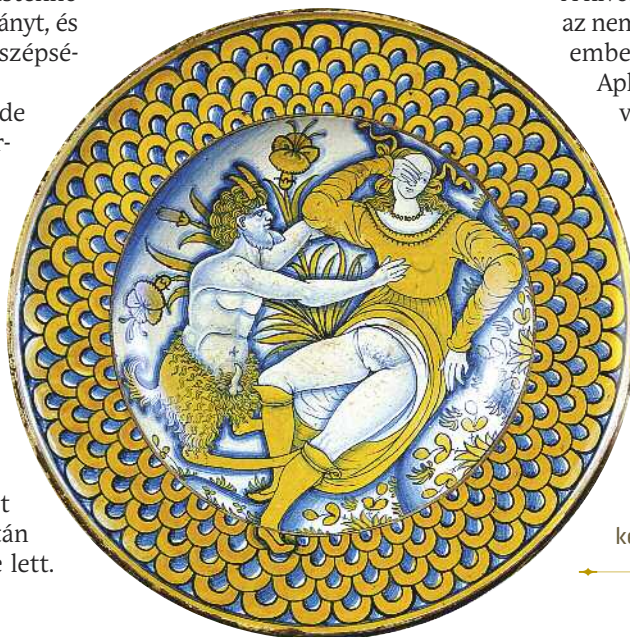
Adónisz egy gyönyörű ciprusi hercegnő, Mürrha és apja bűnös viszonyából született. A király ugyanis annyira büszke volt lánya szépségére, hogy egyszer kijelentette, Mürrha még Aphroditénél is szebb. Az istennő szörnyű bosszút állt. Szerelmet keltett a lányban apja iránt, és ő a sötétben titokban többször is belopózott hozzá. A király azonban kíváncsi volt rá, ki lehet titokzatos éjjeli látogatója. Lámpást gyűjtött, és meglátta saját lányát. Mürrha szégyenében elmenekült, de a felbőszült király üldözni kezdte. Könyörgött, hogy segítsen rajta Aphrodité, különben saját apja öli meg. Az istennő ekkor mirrhafává változtatta a lányt, és e fa kérgeből született meg a szépséges Adónisz.

A kisfiút Aphrodité nevelte, de az alvilág urának felesége, Perszephoné is gondoskodott róla. Végül a két istennő annyira összeveszett azon, ki is nevelje a fiút, hogy Zeust kértek fel döntőbírónak. Zeusz úgy döntött, hogy Adónisz az év egyharmadát Perszephonénál töltsse, az Alvilágban, egyharmadát Aphroditével, és a maradék egyharmadról maga döntsön. Adónisz ezért az év kétharmad részét Aphroditével töltötte, és miután felserdült, az istennő szeretője lett.

Arész, Aphrodité féltékeny kedvese nem örült vetélytársának. Szörnyű vadkant teremtett, és Ciprusra vitte, ahol Adónisz vadászni szokott. A vad rárontott az ifjúra, és halálra sebezte. Adónisz a segítségére siető Aphrodité karjai közt halt meg. Aphrodité könnyei összekeveredtek Adónisz vérével, a földre hullottak, és ezekből a véres könnyecseppekből fakadt a vörös rózsa.

Aphrodité kérésére Zeusz beleegyezett, hogy Adónisz minden évben feláldozzon, majd újra alászálljon az alvilágba. Így kultusza igazi természetkultusz, a mezőgazdasági ciklus ünnepe lett. Adónisz a föld alá került, mint a vetőmag, majd feljött a földre, mint ahogy a magból kihajtó búza.

Aphrodité születése Botticelli festményén.

Aphrodité Ciprus partjainál emelkedett ki a habokból, ezért hívták az istennőt gyakran Küprisznek, vagyis ciprusinak.

Adóniszhoz fűződik egy különös történet Pán isten haláláról. Adónisz ünnepe a nyári napforduló idején ülték meg a Római Birodalomban. Amikor egy hajó Paxoszhoz érkezett, az Adónisz-hívők éppen Tamusznak szólítva siratták az istent. Nem azt kiáltották, hogy „Pán, a nagy meghalt” („Pan ho megasz tethnéke”), hanem azt, hogy „ho panmegasz tethnéke”, vagyis a nagyon nagy, a hatalmas meghalt, és ez a felkiáltás természetesen Adóniszra vonatkozott. A hívők valóban sirattak egy istent, de az nem Pán volt, hanem az eredendő ember Adónisz, aki csak halála után, Aphrodité kérésére vált istenné, így valójában halhatatlanná. Pán az ókori gondolkodás szerint nem halt meg, mert egy isten sohasem halhatott meg. ♦

Pán isten és egy nümpha egy tálon. Pán beleszeretett Szirünxbe, a gyönyörű nümphába, és addig üldözte, amíg az istennő náddá nem változott, csak hogy megmeneküljön tőle. Pán ebből a nádból készítette el az első pánsípot.